CEOL

Pleanáil le haghaigh fhoghlaim an Scoláire

sa Seomra Ranga Ceoil na hArdteistiméireachta

Oide

Smaointe Ceoil a Fhiosrú agus a Chur in Iúl

Foghlaimíonn na scoláirí faoin méid seo a leanas	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas na scoláirí:
Scileanna taispeántais lena n-áirítear: • cruinneas agus comhsheasmhacht tuinairde • cruinneas agus comhsheasmhacht rithimeach • luas cuí • deaslámhacht theicniúil • smacht ar uirlis agus/nó guth • iontonú • cáilíocht toin • teicnící léiritheacha agus fuaimniú • an chaoi le taibhiú le tionlacan • an chaoi le cur le taibhiú ar bhealach fiúntach agus ceolmhar • an chaoi le cothromaíocht, cumasc agus tiúnáil a choinneáil • cumarsáid agus léirmhíniú ceoil le tuiscint chuí ar an stíl roghnaithe • an chaoi le machnamh a dhéanamh ar thaibhiú agus é a bheachtú	**1.1 Na scileanna taibhithe atá riachtanach chun ceol a chur in iúl go héifeachtach a phlé.** **1.2 Réimse de scileanna taibhithe cuí a thaispeáint.**
An chaoi le líne aonair shéise a chur le chéile d'uirlisí agus do ghuthanna: • in amchomharthaí simplí agus in amchomharthaí comhshuite • i mórghléaschomharthaí agus mionghléaschomharthaí • d'uirlisí agus cineálacha gutha éagsúla • úsáid a bhaint as réimse cuí agus cumas na n-uirlisí agus na nguthanna • úsáid a bhaint as cóiriú/péinteáil focal chuí • le teicnící taibhithe agus léiritheacha sa bhreis • a bhfuil modhnú san áireamh leis • úsáid a bhaint as cliathnodaireacht agus formáidí nodaireachta digiteacha • úsáid a bhaint as struchtúir agus foirmeacha bunaithe • úsáid a bhaint as gléasanna cumadóireachta ó cheol dualgais agus ceol neamhdhualgais	**1.3 Líne aonair shéise a chruthú agus a thaibhiú d'uirlisí agus do ghuthanna.**
An chaoi le tobchumadh trí úsáid a bhaint as guth(anna) agus/nó uirlí(í) agus/nó cnagcheol colainne agus/nó foinsí fuaime eile. An chaoi le píosaí gearra rithimeacha, séiseacha, armónacha, nó patrúin chorda a fhorbairt chun smaointe ceoil a chruthú.	**1.4 Tobchumadh chun smaointe gearra ceoil a chruthú.**
An chaoi le míreanna rithimeacha, séiseacha agus armónacha agus patrúin chorda nach bhfuil cur amach acu orthu a thaibhiú: • in amchomharthaí simplí agus comhshuite • i mórghléasanna agus i mionghléasanna • le teicnící taibhithe agus léiritheacha	**1.5 Ceol nach bhfuil cur amach acu air a thaibhiú ar a fheiceáil agus trí chluasbhraistint.**
Líne aonair shéise a scríobh i stíl na ndamhsaí Traidisiúnta Gaelacha: • Ríl • Port dúbailte • Port luascach	**1.6 Líne aonair shéise a chruthú agus a thaibhiú i stíl rithime, méadair nó foirme damhsa thraidisiúnta Ghaelaigh áirithe.**
Tionlacan a chur le líne aonair shéise ag teacht le stíl an cheoil, lena n-áirítear: • tionlacan rithimeach • Ostinato • seicheamh • aithrisfrithshéis • guthanna tacaíochta • dordlíne • cordaí oiriúnacha • stíleanna tionlacain a úsáidtear i gceol dualgais	**1.7 Tionlacan le líne aonair shéise a chruthú agus a thaibhiú.**
An chaoi ar féidir an teicneolaíocht dhigiteach a úsáid chun ceol a chruthú, a chur in eagar, a thaifeadadh, a chomhroinnt agus a athsheinm, lena n-áirítear: • fuaim/uirlisí/guthanna a thaifeadadh • taibhiú beo ar uirlisí/guthanna • dálaí oiriúnacha le gur féidir ceol a thaifeadadh go héifeachtach • tuiscint ar chineálacha micreafóin agus socrú micreafóin • aisfhotha agus an chaoi le cosc a chur air • fuaimeanna a iompórtáil • fuaimeanna a ionchur • rian(ta) a chur le chéile • eagarthóireacht a dhéanamh ar fhuaim: fuaimeanna a ghearradh, a bhogadh, a lúbadh agus a choigeartú chun an rian a fheabhsú • fuaimeanna a aimsiú agus a iompórtáil, lena n-áirítear samplaí agus lúba. • úsáid fhreagrach a bhaint as sampláil agus ceadanna • leibhéil airde, cothromú (EQ) agus comhpháirteanna cothromúcháin a choigeartú • ceol a easpórtáil agus a chomhroinnt i bhformáid dhigiteach Na deiseanna, srianta agus dúshláin a bhaineann leis an teicneolaíocht chun ceol a chomhroinnt.	**1.8 Réimse teicnící a thaispeáint, trí úsáid a bhaint as an teicneolaíocht dhigiteach, chun píosa ceoil a chruthú, a chur in eagar, a thaifeadadh agus a chomhroinnt.** **1.9 Cleachtadh agus taibhiú de réir fuaimrian taca.**
Éifeachtaí próiseála: • Aisfhuaimniú • Peanáil • Moilliú • Saobhadh • Curfá • Cothromú • Comhbhrú • Uathoibriú	**1.10 Éifeachtaí próiseála i gceol beo agus ceol taifeadta a shainaithint agus cur síos a dhéanamh orthu trí chluasbhraistint.** **1.11 Éifeachtaí próiseála a chur i bhfeidhm ar cheol úrnua nó taifeadtaí agus tionchar na n-éifeachtaí a úsáideadh a mheas.**
Úsáid a bhaint as teanga an cheoil chun a gcuid cinntí cumadóireachta cruthaitheacha a chosaint.	**1.12 Cur síos achomair a dhéanamh ar ról an cheoil a chruthaíonn siad agus a gcuid roghanna cumadóireachta cruthaitheacha a chosaint.**
Cóipcheart ceoil agus an chaoi a mbaineann sé le comhroinnt agus foilsiú ceoil: • Céard is cóipcheart ann • Céard é a chosnaíonn/nach gcosnaíonn cóipcheart • Cearta taibhithe • Ceol agus cearta atáirgthe • Fearann poiblí • Eagraíochtaí gairmiúla in Éirinn a bhainistíonn cóipcheart do cheoltóirí • Sruthanna ioncaim do cheoltóirí agus dleachtanna • Sárú cóipchirt	**1.13 Céard is cóipcheart ann agus an chúis a bhfuil sé tábhachtach i dtionscal an cheoil a mhíniú.** **1.14 Na céimeanna atá riachtanach chun cóipcheart a fháil ar cheol úrnua a leagan amach.**

Ceol i gComhthéacs: San am a caitheadh agus san am i láthair

Foghlaimíonn na scoláirí faoin méid seo a leanas	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas na scoláirí:
Freagra sothuigthe agus eolach ar phíosa ceoil a chur le chéile. Úsáid a bhaint as teanga an cheoil chun breithmheas agus freagra a thabhairt ar an gceol. An chaoi le breithmheas agus freagra a thabhairt ar an gceol, agus é a chur i gcomparáid trí chluasbhraistint agus aireachtáil amhairc: • gnéithe stíleacha • teicnící cumadóireachta • uirlisí agus teicnící uirlise • guthanna agus teicnící gutha • teicnící taibhithe An chaoi le tacaíocht a thabhairt dá bhfreagraí le fianaise agus tagairt don cheol.	**2.1 Éisteacht leis an gceol, breithmheas agus freagra a thabhairt air trí úsáid a bhaint as teanga chuí an cheoil.**
An caidreamh atá idir ceol agus an comhthéacs ina bhfuil sé, lena n-áirítear: • comhthéacsanna stairiúla, pearsanta, polaitiúla, sóisialta agus cultúrtha, de réir mar is cuí • gnéithe stíleacha den cheol • stíleanna a bhféadfadh tionchar a bheith acu ar chumadóirí/chóiritheoirí/thaibheoirí	**2.2 An caidreamh atá idir ceol agus an comhthéacs ina bhfuil sé a fhiosrú.**
Príomhthréithe agus sainghnéithe an damhsa, an cheoil agus na hamhránaíochta traidisiúnta Gaelaí trí chluasbhraistint agus aireachtáil amhairc. Tá an méid seo a leanas i gceist leis sin: • gnéithe stíleacha • uirlisí agus teicnící uirlise • teicnící gutha • gnéithe rithimeacha, séiseacha agus armónacha Comhthéacsanna stairiúla, pearsanta, polaitiúla, sóisialta agus cultúrtha, de réir mar is cuí. An chaoi a bhfuil ceangail idir damhsa, ceol agus amhránaíocht thraidisiúnta Ghaelach agus ceol eile Amhránaíocht Thraidisiúnta Ghaelach: • Sean-nós • Amhráin tíre na hÉireann Cineálacha damhsa atá le fiosrú: • Ríl • Port dúbailte • Port luascach • Port aonair • Cornphíopa • Máirseáil • Polca	**2.3 Príomhthréithe agus sainghnéithe an Cheoil Thraidisiúnta Ghaelaigh a shainaithint agus cur síos a dhéanamh orthu.** **2.4 Fiosrú a dhéanamh ar an gcaoi a mbíonn tionchar ar Cheol Traidisiúnta Gaelach ag cineálacha eile ceoil agus an bealach eile thart.**
Cuspóir an cheoil sna meáin, lena n-áirítear: • chun mothú, giúmar nó mothúchán a chur in iúl • chun scéal a insint • tábhacht chultúrtha • cuspóir sóisialta agus/nó polaitiúil • úsáid leitmótífe • úsáid siombalachais Meáin atá le fiosrú: • Scannán agus teilifísAmharclannaíocht ceoil • Físchluichí • Ceol teagmhasach	**2.5 Ról agus cuspóir an cheoil i gcineálacha éagsúla meán a shainaithint agus a fhiosrú.** **2.6 Píosa gearr ceoil úrnua a léiriónn carachtar, giúmar nó atmaisféar atá oiriúnach le húsáid i gcomhthéacs na meán a chruthú agus a thaibhiú.**
Spreagthaigh a úsáidtear chun freagra ceolmhar a spreagadh, lena n-áirítear: • saothar ealaíne • giúmar • imeacht • scannán agus teilifís • eispéireas pearsanta • píosa ceoil • ceol dualgais • téacs • áit An chaoi le smaointe séiseacha, rithimeacha agus armónacha a chruthú agus a thaibhiú mar fhreagra ar ábhar spreagthaigh.	**2.7 Smaointe ceoil úrnua a chruthú agus a thaibhiú mar fhreagra ar ábhar spreagthaigh.**
Údair mhachnaimh nuair atá critíc á déanamh ar thaibhiú ceoil lena n-áirítear: • cruinneas ceoil • deaslámhacht theicniúil • léiriú agus léirmhíniú an cheoil • tondath • ensemble agus cothromaíocht • cumarsáid cheoil le lucht éisteachta • stíl cheoil • Ionstraimiú • gnéithe teicneolaíochta de thaibhiú nó úsáid na teicneolaíochta i dtaibhiú, i gcás inarb infheidhme • comhthéacsanna stairiúla, pearsanta, polaitiúla, sóisialta agus cultúrtha, de réir mar is cuí	**2.8 Critéir a cheapadh agus a chur i bhfeidhm chun taibhithe beo agus taifeadta a mheas**
Gníomhaíochtaí ceoil ina bpobal áitiúil/pobal na scoile agus na háiteanna ina mbíonn gníomhaíochtaí/imeachtaí ceoil ar siúl. Ceoltóir(í) nó grúpaí áitiúla de stíl ar bith a chruthaíonn agus/nó a thaibhíonn sa phobal áitiúil/i bpobal na scoile.	**2.9 Taighde agus fiosrúchán a dhéanamh ar na gníomhaíochtaí ceoil atá ar fáil sa phobal áitiúil.** **2.10 Plé a dhéanamh ar an gcaoi a bhfuil an ceol tar éis cur le himeacht pobail áitiúil ar fhreastail an scoláire air agus/nó inar ghlac siad páirt.**
• An chaoi le míreanna rithimeacha a nótáil suas le ceithre bharra • An chaoi le míreanna séiseacha a nótáil suas le ceithre bharra • An chaoi le réimnithe coitianta cordaí a shainaithint agus a thabhairt le fios • An chaoi le dúnadh a shainaithint agus a thabhairt le fios	**2.11 Tras-scríobh míreanna rithimeacha agus séiseacha, agus réimnithe cordaí, trí chluasbhraistint.**
An tionchar a bhíonn ag • stíleanna ceoil agus/nó • ceoltóirí agus cumadóirí ar an gceol a chruthaíonn an scoláire. An chaoi le tionchair cheoil a shainaithint agus a aithint.	**2.12 Cur síos a dhéanamh ar an gcaoi a ndearna obair ceoltóirí agus cumadóirí eile eolas do smaointe ceoil an scoláire agus an chaoi a raibh tionchar aici orthu.**
An chaoi le gnéithe ceoil i bpíosa ceoil nó amhráin atá ann cheana a oiriúnú lena n-áirítear: • smaointe séiseacha, rithimeacha agus armónacha • struchtúir bhunaithe • luas • amchomhartha • tonúlacht • bunarmóin An tionchar a bhaineann le déanamh athruithe ar phíosa ceoil.	**2.13 Comhoibriú le daoine eile chun sliocht de phíosa ceoil nó d'amhrán atá ann cheana féin a oiriúnú agus a thaibhiú.**

Arna fhoilsiú ag an Roinn Oideachais agus Óige, Sonraíocht Churaclaim do Cheol na hArdteistiméireachta, Meán Fómhair 2026, lgh 16–23

CC BY NC